

Діточі Читанки

5.

Іван Липа.

Орел Промінистий

Казка.

Друга тисяча.

Станиславів 1920

Видавництво „Діточі Читанки“

Друкарня Е. Вайденфельда і брата
в Станиславові.

2006

и. 64005

Львів. Бібліотека
АН УРСР~~33.100.~~~~36022~~ / 5

Орел Промінистий.

Казка.

Стояв хутір і там жили три сестри, та та-
кіж прекрасні, як ті зорі ясні! Уже вся-
кого добра повні скрині набрали, уже золо-
тих перстенів накупили, пораб і заміж, а
женихів нема та й нема.

Почали сестри журитися, почали своїм
горем ділитися, а за тим умовилися піти до
ворожки.

Ворожка вислухала їх та й питає:

— А за когоб ви хотіли повиходити?

Старша каже:

— Яб хотіла за вояка.

Середуца каже:

— А я за крамаря.

Найменша же мовчить.

— Чого же ти мовчиш? — питає ворожка. — Може за короля хочеш?

Вона почервоніла та й одповідає:

— Мені однаково, хто би не був мій наречений, аби принав мені до серця та до мислі.

— Гаразд, — каже ворожка, — зроблю по вашому бажанню. Дайте мені ваші перстені, я їх так зачарую, що кому вони потраплять до рук, той зараз же закохається й одружиться. От буде свято, то йдіть на верстовий шлях, там покладіть кожна свій перстень і ваша доля прийде до вас.

Усе зробила ворожка і сестри побігли до дому веселенькі,

Настало свято. Рано по рану сестри вийшли на верстовий шлях і кожна поклала свій перстень окремо на самій дорозі, а сама сховалась в жито високе та й виглядає.

От далеко на шляху курява закурила: летить козак на вороному конику в кармазиновому жупані, а при боці шабля у срібних ціхвах.

Гарний козак, уродливий.

Зобачив перстень старшої сестри, зараз на всьому бігу перехилився аж до землі, ухонив перстень і помчав далі.

Весело вискочила старша сестра з життя та й побігла до дому.

Так як у обідню пору знов курява курить: котить коляска, а в ній сидить молодий крамарь.

Гарний крамарь, уродливий. Як зобачив перстень середущої, зараз синнив коні, підняв перстень, надів на палець та й поїхав далі.

Весело й ця вискочила з життя та й побігла до дому.

Зостала сама менша.

От уже й вечоріє, уже й сутеніє, а нікого не видно. Сестра зібралася до дому, коли це в далені на шляху закурило. Курява стала широка на цілий шлях, а висока аж до неба. Тихо та поволі наближалася вона і сестра побачила, що то вертається до дому череда. Затоптали корови перстень, закурили сестру та й пройшли. Заплакала гірко сердешва і почала з себе спрушувати куряву, коли тут щось засвітало з верху. Глянула

в гору і побачила, що високо в небі кружляє великий Орел, світлий, як сонце і такий же промінистий.

Спускається все вище й вище, потім складає крила, стрілою падає на шлях і вмить знову підіймається в небеса. І помітила сестра, що Орел у своєму дзьобі поніс її золотий перстень.

Орел промінистий зник і стало темно.

Вийшла вона з жита ні весела ні сумна. Вертає до дому, сестри її питають, а вона якось так: почне говорити та її ухиляється.

Через тиждень приїхав уродливий козак із старостами. Одбули старі батьки гучне весілля і поїхала старша дочка до свого чоловіка.

Незабаром приїхав і крамарь із старостами. Взяла шлюб середуца і поїхала до чоловіка.

Зосталася на хуторі з батьками менша.

Одного разу, так уже над вечір, бачуть люди, що з неба наче щось світить. Дивляться — великий Орел, ясний як сонце, кружляє над хутором. Сестра відразу його пізнала і сховалася в хаті, а за те все, що тут було живе, і люди й худоба й птиця,

повискакували на двір і дивилися на Орла весело й радісно, наче він приніс їм якусь щастя, а старі батьки аж помолодшали.

Так часто й несподівано з'являвся над хутором Орел Промінистий і пішла про його чутка по всім окрузі й усі нетерпляче дожидали побачити його ще раз і ще.

І помітили люди, що на тій землі, над якою Орел пролетить, краще хліб родить, дерева дають смачніші овочі, люди стають розумніші, лагідніші.

Одного разу, як Орел з'явився над хутором, вийшла й сестра на подвір'я і дивилася на його і чарувалася ним. Орел кружляв високо в небі, світлий як сонце, і враз ступив крила і блискавицею внаві на сестру. Ухопив її і зник за обрієм...

Обережно приніс на високу гору, де був у його палац повний розкошів і всякого дива.

Сестра й не зчулася, як стояла вже в світлому, кришталевому покої, а перед нею був Орел Промінистий.

Трухнув тут Орел своїм тілом, упали з його могутні крила, усі пера поснадали до долу і сестра побачила перед собою прекрасного юнака, світлого як місяць у повні.

— Ти моя наречена, — сказав юнак — усе королівство своє тобі віддаю. Живи тут весела й щаслива. Усі дива, усі розкоші, що тут побачиш, — усе я творив це своєї уподобі. Де хочеш там, ходи, що намислиш — наказуй, а слуги вірні все зроблять... Тільки крил моїх і пальцем не руш, бо тоді я загину.

Підняв король свої крила з хрусталевої підлоги, усі до одного пера позбірвав, обережно поклав у золоту скриню, замкнув її і ключ сховав.

Радісно й щасливо проживали вони в на-лаці і от якось король каже своїй дружині:

— Мені треба облетіти убогу та нерозумну землю, щоб люди на ній ставали добріщими, розумніщими, щоб їм ниви й сади добре родили, щоб худоба їхня здорова була, щоб усе мляве бадьорилося, щоб кволе здоровшало.

— Лети мій любий, мій коханий, сказала йому королева: нехай світ живе твоєю ласкою, твоїми щедротами, твоїми світлими проміннями!

Одімкнув король скриню, дістав свої крила, усі пера, дмухнув на них і враз став

світлим Орлом і полетів понад землю високо в небі.

Не довго й літав, а вже королеві стало скучненько.

Коли Орел у другий раз одлітав, королева сказала:

— Скучно мені без тебе, моє сонечко ясне! Поки ти літатимеш понад землею, я б хотіла побувати в своїй неньки.

Узяв її Орел обережно, заніс до матінки, а сам полетів по світу білому.

Повернулися вони знову в своє королівство, знову живуть душа в душу, ще красше, ще ліпше, а як Орел одлітав, королеві схотіло довідатися до старшої сестри, а там і до середущої.

А вже далі просять короля не вилітати, зоставатися в дома, бо без його їй скрізь скучно, скрізь нудно.

— А тиб, моя дружинонько люба, тимчасом оглянула наше королівство, що мною утворено по моїм уподобі: там єсть у тебе і ставки кришталеві з рибками золотими, єсть і ліски смарагдові з пташками райськими, єсть сади з альтанками порцеляновими,

єсть багато дива і розкошів, — буде чим забавитися й без мене.

Сказав і полетів Орел і поніс людям щастя.

Тяжко зажурилася королева і стала думати, як би знищити ті крила орлині, щоб він не улітав од неї.

Розпалила в печі, а як Орел повернув до дому, струсив із себе крила, вона їх укинула в огонь. Затріщали могутні крила й стали попелом, а король у туж хвилину впав на золоту лаву і вмер.

І в мент один завмерло королівство, усе стало нерухоме і тиша була, як в могилі.

Лиш королева зостала жива в сьому мертвому краї. І тут вона зрозуміла свою жорстокість і жаль охонив її душу. Припадала до мертвого, обливала його сльозами, говорила до його, кликала, та він лежав холодний і безмовний.

Довго так умлівала над королем, довго ходила — блукала по мертвому королівстві і не маючи сили перенести чорну тугу, покинула королівство і пішла у світ за очі.

І скрізь де вона проходила, помічала, що сади не так уже родили, не так колосилися

ниви, люди ставали дурніщими, а звірі лютищими.

Так блукаючи прибилася до середущої сестри, розказала їй своє горе гірке, просила поради.

— Чим же я тебе, сестричко, пораджу? Позабудь свого короля і своє королівство, зоставайся жити у нас. Мій чоловік багатий крамарь, розсилає свій крам по всіх містах і селах, будеш ти за няньку нашим дітям, то й тобі шматок хліба достанеться.

Заплакала гірко королева і пішла далі. Ходила — блукала і прибилася до старшої сестри, усе їй розказала і просила поради.

Старша й каже:

— Зоставайся сестро у нас. Мій чоловік часто буває в походах, а хазяйство у нас велике, єсть усього в досталь. Будеш корови наші доїти, будеш овечки винасати, то й тобі шматок хліба перенаде.

Ще тяжше заплакала королева і пішла знов блукати й от зайшла на свій рідний хутір.

Тут мати її зустріла поцілунками, обмила й розчесала, а як почувала про її горе, то й сама заплакала.

— Біднаж моя доню! Як же тебе потішити, чим допомогти. Єсть у мене пам'ятка про твого чоловіка: коли він ухопив тебе тут серед двору і поніс, то з його впало одно перо. Через це перо у нас хліб добре родить, худоба наша сита, самі ми веселі й здорові, а як хто й заслабне, то лиш погляне на це перо світле, зараз же й одужає. Дам я тобі це перо на згадку про твого чоловіка.

Узяла королева перо, — воно так і засяяло на всю хату, пішла до почивальні, притулила його до серця, заспокоїлася троха й лягла.

І от чує — перо тихесенько говорить до неї:

— Моя люба дружино! Велику кривду ти мені вчинила, та я прощаю, бо зробила її через любов до мене. Слухай же: за морем за океаном, у тридесятому царстві єсть криниця, а в ній цілюща вода, що може мене вернути до життя...

Так сказало перо й замовкло.

Королева прислухувалася всю ніч і другу й третю, чи не скаже ще чого їй перо, та воно мовчало.

Усі три ночі вони думала, як їй достати цілющої води і надумала піти їй розшукати.

Довго ходила, усіх людей питала, та ніхто з них їй не чув про цілющу воду.

Настала холодна осінь. Улітали ластівки в теплі краї. Королева їй питає їх:

— Ластівки милі! Чи ви знаєте, що вмер Орел Промінистий і що можна вернути його до життя, як би ви здобули цілющу воду, що єсть за морем, за океаном, у тридесятому царстві?

— Цвіть! — Цвіть! — заспівали ластівки — жаль нам короля нашого, Орла Промінистого, та ве знаємо ми, де єсть цілюща вода, бо літаємо тільки через море у теплі краї. За нами летять журавлі, спитай їх.

Пролітали журавлі попелясті. Королева їй каже до вих:

— Журавлі пишні! Чи знаєте ви, що вмер Орел Промінистий і що можна вернути його до життя, колиб ви здобули цілющу воду, що єсть за морем за океаном, у тридесятому царстві?

— Крю — крю! — одмовили журавлі, — жаль нам нашого Орла Промінистого, та не знаємо ми, де єсть цілюща вода, бо літа-

ємо тільки за море у теплі краї. За нами будуть гуси, попроси їх.

Пролітали гуси сірі. Королева їй говорить до них:

— Гусоньки волохаті! Чи знаєте ви, що вмер Орел Промінистий і що можна вернути його до життя, колиб ви здобули цілющу воду, що єсть за морем, за океаном, у тридесятому царстві?

— Ке — ке — ге! — сказали гуси — жаль нам короля нашого, Орла Промінистого, та не знаємо ми, де єсть цілюща вода, бо перелітаємо тільки через море, у терлі краї. Спитай, королево, великого ворона: він по всьому світу літає, усе бачить і знає все.

Усі птаки поулітали у вирій, а натомість прилетіли вітри холодні, дощі осінні і мряки проникливі. Холодна земля розмякла і важко було королеві йти: ноги вгрузали в холодному болоті, вітер рвав з неї одєжу, а вона все йшла, усе шукала цілющу воду...

І от побачила: летить великий ворон. Королева до його їй каже:

— Вороне, князю степів і лісів. Ти літаєш з вітрами по всьому світові, усе бачиш

і все знаєш. Принеси мені цілющої води, бо вмер Орел Проміньстий.

— Корк — корк! — каже ворон, — приніс би я тобі цілющої води, та треба вчити дитя мале, бо скрізь на його чатують вороги, а найперший то пугач, злодій нічний.

І полетів ворон великий.

Тоді королева побігла слідом за ним.

Довго-довго бігла, а коли наступала ніч темна, виймала перо і воно освітлювало дорогу. Зголодніла, знесилена, змарніла, ледви ноги тягла за собою, а прибула таки до гнізда великого ворона, що було в глибокому лісі.

Тут сховалася й усе нагляділа: молодий ворон літав з батьком, та тільки не далеко. Одного разу старий сам одлетів. Уже вечеріло, а він не вертався. Тут королева побачила, що коло гнізда тихо, як злодій мелькає пугач. Вона й каже до його:

— Пугачу, володарю ночі! Чого ти тут сновигаєш?

— Хочу вбити свого ворога, молодого ворона, бо як він окріпне, то погубить мої діти.

— Так чого же ти ждеш?

— Боюся, може старий єсть в поближку; як довідається, то в день, як я не бачу, перенищить мої діти.

— Не бійся! Старий улетів далеко, а я дітий твоїх заратую.

Пугач, як куля, упав на гніздо, схопив ворона молодого, роздер його, а сам як віч зник у темряві.

Тут прилетів старий ворон, що забарився в далекій дорозі. Королева й каже до його:

— Це твоє мертве вороня лежить біля моїх ніг. Принеси цілющої води, то я верну його до життя.

— Перехитрила ти мене королево! Прив'яжуй же швидше меві під крила пляшечки.

Вона прив'язала пляшечки і ворон великий полетів. Вернувся аж на третій день і приніс цілющу воду.

Скронила королева тою водою мертве вороня, воно зараз же стрепенулося й полетіло за батьком.

Тоді королева взяла пляшечки з цілющою водою і пішла до дому.

Настала зима, намела сніжні кучугури, важко й холодно було йти... Довго королева йшла, а ще довше, а ще важче було підій-

матися на круту верховину, у своє королівство. Прибула вона туди вже весною. Тут вині звірі словигали в садах між мармуровими статуями, на деревах родючих помостилися чорні круки. Усе навкруги позаростало бурянами та тернами. Королівство тепер нагадувало старе, позабуте кладовище. Ледви пролазила вона в цьому чагарнику і прийшла таки в палац, уступила до кришталевого покою. Тут було все, як доперва: король, як живий лежав на золотій лаві, а навкруги стояла тишина мертва, ніде й ніхто не рухався.

Поглянула королева в піч, вигребла весь попіл, покропила його з одної пляшечки цілющою водою — перед нею замість попелу стали могутні орлині крила. Вона їх сховала в золоту скриню. Тоді покропила з другої пляшечки свого чоловіка, король одкрив очі, зітхнув глибоко, потім став на ноги та й каже:

— Як же я довго і крінко спав!

І тут за ним воскресло все.

Розбіглися хижі звірі, розлетіли чорні круки, розсипалися гнізда, розіялися буряни, усього як не бувало. Усі слуги, усі живі

створіння почали рухатися, почали продовжати свої діла, нічого не помічаючи, так неначеб то тут нічого і не траплялося, неначе ніхто тут не вмів і не воскресав.

І ніхто не знав і королева нікому не казала, навіть чоловікові своєму не призналася, що вона накоїла, тільки ще більше любила його, ще ніжнійше ласкала...

Коли же настав час, що король узяв свої крила і улетів Орлом Промінетим, вона пішла оглядати королівство, що було утворено по його угоді і чим більше придивлялася їй пізнавала, тим воно ставало для неї цікавішим і дорощим.

І вже королева не нудилася, коли Орел одлітав у світ широкій, а казала:

— Лети, мій любий, мій коханий! Нехай світ живе твоєю ласкою, твоїми щедротами, твоїми світлими проміннями!

Так щасливо вони жили на втіху людям, на щастя, а тим часом виростали їхні діти як зорі ясні.

I
И 64.005

В-во „Д

видамо досі такі книжочки:

1. Попелюх і маленька мишка, з образками 4 М
2. Дорога до щастя. Івасикова втіха 2 „
3. Кізка-Білоніжка. Телесик 2 „
4. Борис Грінченко: Коротка історія України 6 „
5. Іван Липа: Орел проліщестий, казка . . 2 „
6. Пан Слота і панна Сонічко. Що смачнійше 2 „
7. Гр. Гетьманець: Хто такий Т. Шевченко? 4 „
8. Редіард Кіплінг: Слов'ятко
9. Редіард Кіплінг: Як верблюд дістав горб?
10. Тарас Шевченко: Малий Кобзарь

Дальші книжочки лагодяться.

„Діточі Читанки“ можна дістати в кожній українській книгарні, там де купуєте „Світ Дитини“, або у Видавництві

„ДІТОЧІ ЧИТАНКИ“

Станіславів, вул. Сувєського ч. 11.